

הרה"ג פתחיה מנקין זצ"ל

"עטרת תפארת"*

(על תפארת ישראל למשניות זרעים)

הרב פתחיה מנקין זצ"ל, היה מתמיד גדול מנעורותו, למד ח"י שעות ביממה, והתפרסם שמו כ"פתחיה פולטאווער". בצעירותו למד בישיבת מיר והתארח אצל רב העיר – האדר"ת. לאחר מכן למד בישיבת לומז'ה, ובישיבת ראדין אצל בעל "החפץ חיים".

לאחר נשואיו שימש כרב בעיירות דאשקובקא, קניאז'ין, קרוטשא וסעננא. בשנת תרצ"ג, לאחר יסורים רבים ברוסיה, עלה לארץ ישראל, וקבע את מקומו בפתח תקוה.

התמדתו העצומה לא הופסקה אפילו בימי מחלתו, בעת תשות כוחו והמשיך לכתוב ולהגות בד"ת, ואפילו לאחר שהרופאים נואשו ואמרו שמצבו מסוכן, המשיך לחדש ולכתוב דברי תורה, עד עלותו לגנוי מרומים ב"ט טבת תש"ז.

בשנת תרצ"א, בהיותו ברוסיה הסובייטית, הצליח להבריח לארץ את כתב היד על אגדות הש"ס, ויקרא בשם "כרם פתחיה". הביאו לדפוס בנו הרה"ג משה צבי נריה זצ"ל. מרן הרב קוק זצ"ל כתב עליו "ויחשב בין הספרים המצויינים רבי הערך שנתחברו בדורנו". לאחר מכן הודפס הספר "פרדס פתחיה" על פרשיות השבוע, ולבסוף הודפסו חדושים על רש"י בש"ס, ויקרא בשם "דעת רש"י".

בתוך כתיב"י של הרב פתחיה מנקין זצ"ל נמצא חבור שנקרא "עטרת תפארת", הערות על דברי התפארת ישראל, חיבור זה הוא על כל ש"ס משניות. "מכון התורה והארץ" שבגוש קטיף, העוסק ביישום והפצת מצוות התלויות בארץ, קיבל על עצמו את עריכת החלק השייך למשניות מסכת זרעים, ומוגש בזה בפני ת"ח להרבות דעת ואמונת עתיך.

* עריכה והערות מאת הרב יעקב אפשטיין

ברכות

פ"א מ"א וחכמים אומרים עד הצות, רג"א עד שיעלה עמוד השחר כו, כדי להרחיק אדם מן העבירה

לכאורה היה נראה לומר דלא פליגי, דגם חכמים ס"ל דבדיעבד קורא עד עה"ש, וגם ר"ג ס"ל משום שייג עד חצות, ולא בא אלא לפרש דברי חכמים. דלולא דברי ר"ג היינו יכולים לטעות דחכמים עד חצות דוקא קאמרי: או משום דס"ל דעד חצות הוא דרך שכיבה ור"א הוא דקאמר להרחקה, עי' תוס' רע"א ז"ל כאן, או דחכמים ס"ל באמת דמדינא כל הלילה ורק להרחקה קאמרי עד חצות גם בדיעבד. לזה בא ר"ג לפרש דהיינו דוקא לכתחלה, ובוזה נרויח להבין מ"ט לא חשש ר"ג לסייג כחכמים. אבל מהגמ' לא משמע כן, וכן מהראשונים ז"ל ס"ל דהם פליגי. ועי' לקמן פ"ד דתרומות מ"ח בתפארת ישראל.

פ"א מ"ב הקורא מכאן ואילך לא הפסיד, כאדם הקורא בתורה. כ' הרב אעפ"י שלא יצא יד"ח ק"ש בעונתה יש לו קבול שכר כקורא בתורה הנה בתפלה אמרינן דלאחר ד' שעות אין לו שכר של תפלה בזמנה אבל יש לו עכ"פ שכר תפלה. ולמה לא אמרו גם כאן דאף שאין לו שכר קורא ק"ש בזמנה יש לו עכ"פ שכר ק"ש, והיינו שכר קבלת עומ"ש; דהא עכ"פ קבל עליו עומ"ש, שהיא היא מצות ק"ש, וצ"ע.

פ"ב סי' ל ואילה"ק מירושלמי פ"ב דשבת: כל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט כו, עי"ל כו'

עי' פתח עינים על עין יעקב להרחיד"א ז"ל (בי"מ ל), מש"כ בכעין קושית רבינו ז"ל. ושם הביא דברי הרמב"ן והריטב"א ז"ל דבמצוה שאחר חייב אלא שהוא פטור והוא רוצה לעשות המצוה שחבירו חייב, לאו הדיוט הוא. ולפי"ז הרי כאן כל ישראל חייבים בק"ש, ועי' סוטה פ"ז (סי' נד)¹. ועי' שו"ת אבן שתי' (סי' כב), ועי' שו"ת זכר יהוסף (אר"ח סי' סז).

פ"ג סי' יב ואם לאו לא יתחילו

ואפילו לרמב"ם דס"ל דתנחומי אבלים דרבנן, נ"ל דעכ"פ גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה בשוא"ת (כברכות ד"ב כו). תמוה קצת, התם לא אמרו אלא היכא דאיכא בזיון אם לא יעבור הל"ת, שיפשוט בגדו בשוק וילך בלא בגד. משא"כ היכא דליכא אלא "העדר כבוד" כמו הכא, מנ"ל דדוחה אפילו בשוא"ת? ועי' ט"ז

1. שם מקשה התפא"י על אגריפס המלך שעמד וקרא ושבחוהו חכמים על עמידתו, והרי כל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט. ותריץ: דלא היה ראוי למלוך מד"ת וע"כ היה חייב לקרוא בעמידה וע"כ שבחוהו. ע"כ הסמיך לו במשנה דכשהגיע ל"לא תוכל לתת עליך איש נכרי" זלגו עיניו דמענות.

(א"ר ח סי' עא סק"ג) דמשום הטעם דפטור משום כבודו של מת, שב ואל תעשה עדיף².

פ"ד בועז סי' ב

כתב לחלק דבגופניות ראוי להתפלל על חבריו תחלה, אבל ברוחניות רשאי להתפלל ע"ע (ועל עצמו) תחלה. תדע, וכי מצוה המזדמנת לב' בנ"א, וכי ס"ד שמחוייב מחמת אהבת חבריו להניח לחבירו לעשותה, והתנן: שניהם רצים בכבש (יומא רפ"ב)? והרי אפילו בבנו שחיובו על אביו אמרינן בקידושין (כט) מצו' דגופי' עדיף כו', וה"ה נמי לענין התפלה להנצל מחטא כו'.

לענ"ד החילוק בזה פשוט, דודאי כשיש לפני' מצו' בקום ועשה בפועל ודאי שאין מחויב להפסיד המצו' בשביל שישכיר חבריו, וכההיא דיומא ודקידושין. משא"כ בתפלה, אטו אם יקדים בתפלתו את חבריו שלא יכשל בחטא לא יוכל להתפלל אח"כ גם על עצמו? ואיזה הפסד יש כאן, דמכ"מ אינו מתבטל עי"ז לא ממ"ע ולא בל"ת, ושפיר י"ל דגם בתפלה על הרוחניות שפיר ראוי להקדים חבריו.

תדע דיש לחלק כן, בין תפלה למעשה. דהא רבינו כ' דבגופניות ראוי להתפלל על חבריו, והלא שלך קודם לשל כל אדם (בי"מ לג ע"א). אלא ע"כ דשאני תפלה שאינו מפסיד כלום אם יתפלל תחלה על חברו ראוי תמיד להקדימו, משא"כ במעשה כהשבת אבידה שלו קודם כו'.

ועוד יש להוסיף בזה, דהנה אמרינן כל המקיים בעצמו כך סוף בא לידי כך, ואי' בחו"מ (סי' רסד) דלפנים משוה"ד כשאין הפסד ברור ומוכח ראוי להקדים אבידת אביו לאבידת עצמו, ואולם בתפלה שאין הפסידו ברור ומוכח אם לא יתפלל תחלה ע"ע, ראוי שיתפלל תחלה ע"ח. וא"כ גם ברוחניות, בשלמא כשמזדמנת לפניו איזה מצוה ואם יניחנה לחבירו לקיימו והוא לא יקיימנה הרי הפסדו ברור ומוכח, לכן אין להקדים חבריו, משא"כ בתפלה על הרוחניות שאין הפסדו ברור ומוכח ראוי שיקדים להתפלל ע"ח.

פ"ד מ"ג ר"ג אומר בכל יום... י"ח, ר"י אומר מעין כו' עי' משנת יהודה דאולי בזה לשיטתייהו.

פ"ד סי' ב

להכי לא יאמר בפירוש אפי' כשחוטאים תתן להם צרכיהם, דהרי האומר הקב"ה ותתן יותרו חייו כו'. ילה"ע דהא שם הכוונה שהקב"ה ותתן ומחל בלא תשובה ולא מאריך אפיה וגביה דילי' (ב"ק נ ע"א). א"כ מ"ט לא יאמר כשחוטאים תתן להם צרכיהם - היינו שתאריך אפך עד שישובו אליך ועד אז תתן להם צרכיהם?

2. כוונתו לומר שמהט"ז מוכח דמשום כבוד הבריות, ולא משום ביוזא אמרינן שב ואל תעשה עדיף. רצ"ע, שהרי הט"ז דיבר באונן וכאן במנחמים, ויש לחלק בכבוד הבריות. כמו"כ חיוב אונן בק"ש לכל הדעות הוא מדרבנן (כן עולה מב"י, ט"ז, בהגר"א) בעוד שמנחמים חייבים מהתורה.

פ"ד מ"ז וה"א בחבר עיר

ע"י רש"י מגילה (כו ע"ב ד"ה חבר עיר).

פ"ה מ"א

ע"י רע"ב: אבל עקרב או אפעה מן הדברים שודאי נושכים וממיתים. וע"י בפ"ג מדה' גירושין הי"ו: אם נפל לחפירת נחשים ועקרבים מעידין עליו דודאי סופו למות, ודו"ק. וע"י שבת (פ"ז מ"ז) מבואר מדברי רע"ב ז"ל דעקרב אינו דאי ממית, וצ"ע. וכן מדברי הרמב"ם ז"ל (פ"ז מה' תפלה ה"ט) מבואר דאינו דאי ממית. שהרי כלל נחשים ועקרבים ועל שניהם הו"א (הוא אומר): "אם הי' דרכן באותן מקומות להזיק פוסק ואם לאו" כו'. וכן מבואר ברש"י כאן דעקרב רק מסוכן או מוכן יותר לישוך אבל אינו דאי.

וכן מוכח בגמ' בברכות כאן: נפל לחפירה מלאה נחשים ועקרבים מעידין עליו כו'. ולכאורה ק': למה לי' למתני עקרבים הא בלא"ה זה דאגב איצטא מזיק וממית? אלא ע"כ דבלא איצטא אף זה דאי שממית ואין מעידין אם ראה שעקרב הולך כנגדו. וע"י שו"ת היכלי שן (תנינא ס' ב).

פ"ה מ"ה בתפא"י סי' כג

ע"י מש"כ בהשמטות לדרחות פירושו של המחבר "סוגה בשושנים" והשגתו על מרן ז"ל.

פ"ז סי' ל"ז ונ"מ בספק וע"י בט"ד³.

פ"ט מ"ב ברע"ב על הגבעות מברך עושה מע"ב דלא מצי לברוכי שכוחו וגבורתו מלא עולם, שאינן נראין ברוב העולם כו' ויש להעיר מרעמים שאינם נשמעים ברוב העולם. וידוע שכח הרא"י מתפשט יותר מכח השמיעה.

פאה

פ"א מ"א בתפא"י סי' ח' הבאת שלום - להביא עצות מרחוק כו' אולי לזה כווננו בירושלמי כאן שאמרו ע"ז: דכתיב בקש שלום - ממקומך; ורדפהו - ממקום אחר.

פ"ה מ"ב הר"ב ד"ה מעשר שכולת כו' ואעפ"י שעדיין לא נתמרח כו' ע"י ס' לקט המשנה מה שהעיר ע"ז מלעיל (פ"א מ"ז): לעולם הוא נותן משום הפקר ופטור מן המעשרות עד שימרח. והלא קודם מירוח נמי חל שם מעשר כמו

3. בסוף סימן רט (ולא כמצויין בתפא"י - ר"ט), שכדי לחוש לדעת הסוברים דהוי דאורייתא בספק אם בריך אחריה, יאכל עוד מאותו הגמץ ויברך ויפטור את הספק.

מעשר שהקדימו בשבילים כדכתב הר"ב הכא. וע"כ צ"ל הגם דאם הקדימו בשבילים חל שם מעשר, מ"מ לאשר עיקר החיוב הוא לאחר מירוח, מש"ה אם הוא מפקיר או נותן משום פאה פטור מלעשר קודם מירוח. ואמאי לא נימא ג"כ לענין מתניתין דהכא, דאם עדיין לא נתמרח כל מה שהוא נותן משום לקט פטור מלעשר, דהא דא ודא אחת היא? ואם דלישנא דמתניתין נקט שבלת אחת משמע דאיירי אפי' קודם מירוח, ע"ז נאמר מליצת חז"ל שבקי' לקרא דאיהו דחיק ומוקי אנפשי, וצ"ע. עכ"ל.

פ"ח סי' י בועז אבי' נסתפקתי אם אמרינן ג"כ מיגו שיכול אחר לסמוך באכילת איסור על מיגו של זה הטוען כו'

עי' דמאי (פ"ז מ"א) דאם אמר המוכר פירות בסוריא דשל א"י הם ומעושרין הם נאמן דהפה דאסר הוא הפה שהתיר, היינו מיגו דאי בעי אמר של חז"ל הם. ומכ"מ יש לדחות ולחלק דהתם עצם הטענה איננה גרועה כמו הכא שאומר שלא בשעת הלקט דשל לקט הם, ועוד דהתם איכא עמי הארץ מעשרין הם.

פ"ח מ"ח אפילו אלף נותנין לו כאחת כו'
אף דאי אפשר לצמצם, ואותן הזוזים שנותנין לו אחר שיש בידו מאתים הרי לוקח באיסור, וזהו הרבותא.

דמאי

פ"א סי' א דמגדלין בהפקר, איכא ספק ספיקא כו'
הרמב"ם ז"ל בפ"י המשניות כאן.

פ"ג מ"א ברע"ב שלא הותר הדמאי לעניים כו', אבל הפירות שבאו לידם חייבים עי' בית האוצר (ח"א כלל קנז) לענין אכילת אורח אי משלו הוא אוכל אי משל בעה"ב בשם מהרי"ט (סי' קג) ויש לפשוט מדברי הרע"ב ז"ל⁴.

פ"ג סי' יג דמשיכתו לא היתה ע"ד לקנות עי' ר"ש כאן.

פ"ג סי' יג והם אמרו דבכה"ג לא יהי' מעות קונות עי' שו"ת היכלי שן (תנינא סי' נג).

פ"ג מ"ב ברע"ב ד"ה הי' עומד ולוקח ולא נטלם בידו ולא הגביהם פשיטא דאם לא נטלם שלא הגביהם.

פ"ד מ"ב המדיר את חבירו

עי' תוי"ט הטעם שקורא (ע"ה) חבירו, ועי' שבת (קנ ע"א) ובגליין הש"ס בציונו.

4. דבריו אינם מוכרחים. דאם נאמר משלו אוכל, יקשה מה ההבדל בין מה שמאכילין לבין מה שבא לידם, שזה פטור לעשר וזה חייב. ואם נאמר משל בעה"ב, יקשה מדוע בעה"ב חייב לעשר.

פ"ה מ"ג ר' יהודה אוסר שאני אומר

עי' תרומות פ"ז מ"ה בר"ש. וק"ק: למה ניוחש לאיסור, והא לא הוי אלא ס' דרבנן?

כלאים

פ"ב סי' ב ואף דהוי מבטל איסור לכתחלה עי' כסף משנה פ"ב מכלאים⁵.

פ"ב סי' ב וליכא למימר דהרובע בטל ברוב מדאורייתא, דהרי מדניכר כל דרעין במקומו לא שייך ביטול (כיו"ד קט), ואע"ג דבב"ד אזלינן בת"ר {בתר רובא} אף שניכר המיעוט כו'

לענ"ד ל"ק מסנהדרין, בשלמא ברוב היתר ומיעוט איסור שכל אחד ישנו במציאות לא שייך לומר שבשביל תערובתו בהיתר נעשה גם הוא היתר והרי הוא ניכר באיסור. משא"כ בסנהדרין, הלא ע"ז אנו דנין אם החתיכה כשרה או טריפה וכה"ג מן הספיקות. א"כ אף שהמיעוט מטריף או אוסר, מכ"מ הוא מתבטל לגבי רוב המכשירין והו"ל הותר מעיקרו, דדעת המטריף בטלה ואיננו מתחשבים עמה. א"כ ענין ביטול מיעוט הסנהדרין לביטול איסור ברוב לא קרב זה אל זה, דמושגים שונים המה, ודר"ק.

שם במוקף כתב בנו ז"ל שלא ידע לכוון דעת אביו הגאון ז"ל שהראה המקור ליו"ד סי' קט. ועי' רמב"ם (פ"ט דתרומות מ"ה).

פ"ז סי' ל"ד ול"ד לכשאחזור אלקטנו כו' עי' מנחת חינוך (מצוה ח אות ה).

פ"ח מ"א כלאי בגדים מותרים בכל דבר לארגם ולקיימם

יש לעיין מ"ט לא חיישינן לשמא יתכסה בהם, כמו שאסור לעשות סחורה בבכורות שמא ישתמש בהם (בפ"ז משביעית מ"ג)?

ואמנם הרמ"א (כיו"ד סי' שא) כ': "ומ"מ לכתחלה לא יעשה של כלאים (כל בו)". וכ' הש"ך (בסי' דש סק"א) דהיינו מחשש שמא יתכסה בהם, עי"ש. אבל נראה מלשונו שאין זה אלא חומרא בעלמא, והלא יש להיות אסור מדינא דאורייתא או דרבנן להשיטות השונות בזה. עי' שו"ת ברית יעקב (סי' מב)⁶.

פ"ח מ"א כלאי בהמה מותרים לגדל

עי' חולין (ו ע"ב), מבואר שם דאף דאין בזה איסור מצד כלאים אבל בולד הנוולד

5. דכלאים, כיון דהוי משום מראית-עין מותר לבטל איסור לכתחילה.

6. דבריו צריכים עיון במה שכתב שהוא לא מטעם שמא יתכסה בהם; שהרי מדובר שמתכסה בהם. אלא משום שאלו כלאים אך מדרבנן וקשים, לכן מותר. ואך הרמ"א חשש לכתחילה. וכ"כ בש"ך (סק"ב, וכן בסי' שד ס"ק א). ונהי דקשיא ליה מדוע התירו באריגה. אבל לא מצינו מי שאסר באריגה כשאינו מיועד ללבישה.

מסוס וחמור – פרד – יש איסור מצד שהוא מזיק. וכמו שא"ל רבי "מזבינא להו", א"ל "ולפני עור לא תתן מכשול". ועי' שו"ת ברית יעקב (סי' נו)⁷.

הרע"ב בר"ה ומלקיים אלא שאינו לוקה אא"כ עושה מעשה ואף לדעת הרא"ה בס' החינוך (מ' רמה). ועוד דכל שאפשר בלי מעשה גם ע"י מעשה אינו לוקה, מכ"מ זורע כלאים לוקה אף שאפשר שיעבור בלי מעשה, משום דאם ירצה לעבור שלא ע"י מעשה אין זה בידו, דאפשר שלא יזדמן לו לקיים כלאים ע"י שסערתו הרוח לפניו (כמ"ז בפ"ה). א"כ בידו אינו אלא ע"י מעשה. משא"כ התם בידו לרדות בפרך בלי מעשה לכן אינו לוקה אף ע"י מעשה.

פ"ח מ"ה סי' לב אדני השדה - בר נש דטור נ"ל דר"ל וואלדמענש עי' ס' החינוך (מ' תקיד) כ' לפרש כן. וכ' עור: "ובירושלמי כלאים אז"ל בפירוש "עם אדני השדה בריךך" – בר נש דטור הוא, והוא חיי מן טבוריה, אי פסיק טבוריה לא חיי", עב"ל.

פ"ח בועז סי' א ואולם הגם שאין לתמוה שאינו נמצא בספרי הטבע, כי כמו כן נמצא כו', כמאמוט

עי' דרוש אור החיים של רבינו ז"ל (בסוף סדר נזיקין אות ג ד"ה ועתה יידי) מש"כ שם. ולכאורה נסתרו דבריו דשם מחמת אלו דכאן, שהרי נראה שחז"ל השכירו שם חיות שהי' ונמצאו בעולמנו ההוה, שאינם מצוים עתה בזמנינו, וכמו כן י"ל גם בנוגע להמאמוט.

פ"ח מ"ו כלב מין חי' עי' תוס' (ב"ב ח' ע"א ד"ה ככלב), והיינו דכתיב נותן לבהמה לחמה, "בהמה" בגי' "כלב", ועי' בר' פ"ב "הכלב חי' טמאה".

פ"ט סי' כג נ"ל דכל לועג לרש אינו בדבר שאין המת מחויב. דא"כ כש"כ דהו"ל לחוש לכבוד החי כו' וכגון ללבוש תפילין וציצית בפני אשה כו' לענ"ד יש לדון ולחלק דשאני אשה שלא היתה מצווה לעולם על מצוות אלו, וליכא לועג לרש, משא"כ באיש שהי' חייב אלא שעתה בשביל המיתה נעשה חפשי מן המצות שפיר איכא לועג. ועי' בס' תורת אביגדור (א"ח סי' כג).

פ"ט סי' כח זהו במלאכה ולא בהנאה עי' שו"ת בעלי מפרשי הים בסוף ס' ים התלמוד (סי' א ו-ב). ועי' שאגת ארי⁸.

7. דבריו תמוהים. וכי רבינו הקדוש עבריין הוא! אלא התם בלבנות דוקא כדר' חנינא התם, ואף זה משום מידת חסידות דר' פינחס בן יאיר. ולא דמי לביק (עט ע"ב) דאין מגדליך בהמה דקה בא"י.

8. סי' בט.

שביעית

פ"ב סי' מח שומשמן מין ליינזאטען
 עי' מש"כ רבינו בתפ"י שבת (פ"ב סי' כ).

פ"ג מ"ד ברע"ב ואינו מתכוין לזבל שדהו כו'
 הא דבר שאינו מתכוין בפסיק רישא אסור?

פ"ד סי' ו שנטייבה - שנחרשה ב' פעמים ובגזירת המלכות שנו, שגזרו מס קרקעות. ומשום שהעניים היו מסתכנים ע"ז למות בתפיסה או משום דשביעית בזה"ז מד"ס, התירו חכמים לחרוש פעם א' ולזרוע בשביעית כדי נתינת המס ולא יותר כו' שתי סברות אלו כתבו התוס' בסנהדרין (כו ע"א ד"ה משרבו). ואף שאין כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בקום ועשה, מכ"מ משום פקוח נפש יש כח בידם, וכמ"ש בשם ירושלמי, ודו"ק, ועי' כ"מ (פ"א מה' עכרים ה"ג) כ' סברא זו לענין היתר ללבוש מלבוש נכרי למי שהוא קרוב למלכות, דמשום הצלת ישראל הוא דשרו. ועי' תוי"ט לקמן (פ"ז מ"ד).

פ"ה סי' א (כן מוכח לענ"ד מהירושלמי שם, מדבעי כיצד יודע שהפרי הוא משנה שלישית, והוצרך לתרץ שקושר על התאנה כל שנה חוט, ול"ל כולה האי לטעמי? אלא ודאי כדאמרן דכבר בשנה א' וב' לגידולן כבר ראויין לאכילה) וק"ל, והלא אם יטעום ואינו ראוי לאכילה מפני שהיא תאנה חרשה, הלא תופסד התאנה ותרקב, א"כ א"א לטעום. ועוד, א"כ יצטרך לטעום כל תאנה ותאנה. לכן הוצרך לתרץ דקושר על התאנה חוט; ועוד, אף אי ראויין לאכילה, מכ"מ הרי פשוט דאינה דומה תאנה שכבר נגמר בישולה בשלש שנים לתאנה שעדיין צריכה לאילן שנה או שתים, וכמו לעיל (בפ"ד מ"ז ובתפא"י סי' לח), וא"כ אכתי קשה "לטעמי" אלא ע"כ דהו"א א"א כמו שכתבתי, וממילא נדחית הראי'.

פ"ה מ"ד ברע"ב פואה צבע אדום שקורין רוי"א בלע"ז עי' לקמן פ"ז מ"ב.

פ"ה סי' לב ונ"ל דה"ט דתלינן בהיתר, מדאזלינן בתר רובא דהתירא שבעולם ק"ל מ"ש ממשנה ח לבית הלל דתלינן להתירא אך בכל דהוא.

פ"ה סי' מא כיון דלא ידעינן בודאי דלאיסור בעי להו, מה"ת נחזקינ' לאסורא, והו"ל כמוכר בשר כשר למומר, דלא חשדינן שמא יבשלו בחלב לכאורה ל"ד להודי. דהתם הבשר סתמא אינה עומדת לאכילת איסור, דעפ"י רוב אין מבשלים בשר עם חלב. משא"כ הכא בשביעית הרי סתמא דפרה חורשת, לחרישה האסורה בשביעית עומדת ולא לשחיטה. א"כ מה"ת נתלי להתירא, והרי חשוד הוא לעשות מלאכתו עם הפרה העומדת לכך. ובעיקר הדבר תמוה, דתלי תניא בדלא תניא?

ועי' בשו"ת עטרת שלמה (חי"ד סי' יח) העלה לאיסור למכור לישראל מומר בשר כשר, מחשש שמא יבשלנו בחלב. ועי' מה שהשגתי עלי' בחידושי בס"ד דמה שהביא ראי' לאיסור אינן אלא להיתר.

פ"ה סי' נה

עי"ש. ולפי"ש בסי' נב דהאי "לא תברור" דרישא בחשודה על השביעית אם מסתבר טפי לאיסור, א"כ טעמא דרוב מעשרין לאו דוקא, דאפי' ס' שקול נמי מותר אלא דקושטא קאמר.

פ"ז מ"ג ולא בבכורות ולא בתרומות

עי' ר"ש דשני אלו הם מדרבנן. ועי' שו"ת ברית יעקב (סי' מג). ועי' שו"ת רמ"ל (י"ד סי' נב).

פ"ז מ"ג לקח לעצמו כו' משמע דוקא בדיעבד, ועי' לקמן (פ"ח מ"ד).

פ"ז סי' לג ומה שהקשה התו"ט מדאמרינן בבכורות דלמא לעולם חלב אסור משום אמה"ח, ואפ"ה חריצי חלב דרוד הביא להם לסחורה? ומאי קושיא, הרי מדאסור מהתורה אסור לעשות בו סחורה? כו'

בישועות יעקב תי' דכיון דהש"ס אויל שם בסברא דמש"ה חלב אסור, דדם נעקר ונעשה חלב ודם איתקש למים (פסחים כב ע"א). וכיון שכן שרי בסחורה.

אולם בשו"ת ברית יעקב הקשה, דא"כ מאי פריך בפסחים שם לחוקי' אמאי איצטרין היקישא דדם למים, כיון דבלא"ה מותר בהנאה, אכתי איצטרין להיתר סחורה כמיס? ועוד עי"ש (ובפת"ש, סי' קיז,⁹ כתב הטעם משום דאיתקש למים לכן שרי בסחורה). ומסיק דמ"מ שרי אף מדרבנן, דדם נפשו של אדם קצה בו ולא שייך למיגור דילמא אתי למיכל מיני'. ולפי"ז בחלב, אף שהדם נעקר ונעשה חלב, מכ"מ הא דרך בנ"א לאכלו ושייך לגזור, וצריך להיות אסור בסחורה.

אולם לא הבינותי טעמו זה. דהא גם שקצים ורמשים נפשו של אדם קצה בהם, עי' מכות (פ"ג מט"ז וברע"ב), ואסור מדאורייתא בסחורה. ועי' שו"ת יד אליהו (בכתבים אות א - אבר מן החי) הקשה, כיון דהוא מטעם אמה"ח גם לסחורה אסור, דהא גם לב"נ אסור, ואיכא לפ"ע.

ונ"ל לתרץ, דדילמא כוונת הגמ' לסחורה היינו מדאיכא נכרי אחר המוכר לו דאז ליכא לפ"ע כמו שהוכיח המל"מ (מתוספות חגיגה יג ע"א). אחז"ר מצאתי בכו"פ, הק' קושית היד אליהו, ורצה לתרץ כמו שכתבתי ודחה זה ושוב קיים התירוץ.

פ"ז מ"ד צדי חי'

עי' ס' הון עשיר (כאן), מה שדקדק מלשון זה ולא "צידדי". ועי' מגיד משנה (פ"ח

מהמ"א הי"ז) נראה דגרס כאן "ציידי". וכן בלחם משנה (שם), וכן בפסחים (כג).

פ"ז מ"ד אף מי שנתמנה לו לפי דרכו לוקח ומוכר
ק"ק, הא במצאה מיירי, כמ"ש הר"ב ז"ל. וי"ל דלאו לשון קנין קאמר, אלא ה"ק, פורס רשת ולוקחו. ועי' בס' הון עשיר.

פ"ז מ"ד רע"ב וחכמים אוסרים בו' שהציידים שצריכים ליתן מס למלך
מאומנותם התיירו להם למכור חי' ועופות ודגים טמאים כו'
ק"ל, מאי שנא מלעיל (פ"ד מ"ב), שלא התיירו לחרוש בשביעית בשביל המס אלא פעם אחד כדי נתינת המס, וכאן התיירו למכור אף הטמאים שנודמנו, והלא לפרעון המס אפשר שיהי' די במכירת הטהורים שצד ושיצוד בהמשך השנה? ואין לומר שצריך לשלם מס מכל עוף וחי'. אבתי קשה, לא ימכור כולם אלא כדי פריעת המס העולה מכל הניצודים. וי"ל דלא דמי, דהתם החרישה אסורה מצד עצמה, משא"כ הכא איסור הסחורה הוא רק מטעם שמא יבוא לאוכלו, וכיון שהותרה המכירה בנודמנו, הותרה, ולא חילקו. ומה"ט אפשר שהתיירו אף שלא בשעת הסכנה, משא"כ התם, עי"ש ברע"ב.

והנה נראה דדעת הרב דלא התיירו לצייד אלא דוקא בכה"ג שצריך לפרוע מס, אבל בלא"ה גם להם אסור, ולא משמע כן ביר"ד (סי' קיז).
ועי"ש בתוס' יו"ט, ונ"מ טובא בין שני התירוצים: דלתי' א' בכל הזמנים שרי למכור טמאים שנודמנו, ולתי' ב' רק בשעת הסכנה (וכדלעיל פ"ד מ"ב), עי"ש ברע"ב.

פ"ח מ"ב אבל סך הוא את השמן, וכן בתרומה
עי' תרומות (פי"א מ"א) אין מפטמין את השמן. וברמב"ם פי' משום דתו לא חזי לאכילה, כ"א לסיכה, ונמצא מאבד לתרומה. והנראה בחילוק הדברים, דלכאורה מאי שנא סיכה דמותר ולעשות מלוגמא מדבר המיוחד לאדם דאסור (כדאי' במשנה א)? וצ"ל דהתם משנה הדבר ממה שהוא עומד עליו, וזה אסור, ד"לאכלה" אמר רחמנא. אבל אם אינו משנה מכמות שהוא, ומצד עצמו עומד לאכילה ולסיכה, מותר לו להשתמש בו כרצונו. ולפי"ז א"ש הטעם שאסור לפטם השמן של תרומה כיון שמשנהו שמעתה אינו ראוי עוד לאכילה, לכן אסור, דמאבדו מתעודתו. וקצת ק', למה לא תנא במתניתין אין מפטמין שמן של שביעית כמו לקמן בתרומות?

פ"ח סי' טו אף שאינו להפסד דהרי זילוף עדיף משתי' כב"ק (קטו ע"ב) כו'
תמוה, דהרי אדרבא ביין חדש שתי' עדיף מזילוף, כדמוקי התם בגמ' וי"ל.

פ"ח מ"ב ברע"ב לאכלה ולא להפסד כו'
כוונת התורה שלא להפסיד מה שהוא ראוי לתשמיש חשוב כאכילה, אבל אם נתקלקל ואינו ראוי לאכילה ועומד רק להפסד, אין בזה איסור.

פ"ח מ"ד לקט לי בו ירק היום, שכרו אסור
משמע דמכ"מ מותר לו ללקט הירק אף דהוי כמו מוכר פירות שביעית דאסור

(כדאי בפ"ז מ"ג). ועי' עוד מש"כ בגליון המשניות, כי עדיין אין הדברים שם מחוורים אצלי ולכן לא כתבתים כאן.

פ"ט מ"ב ג' ארצות כו', יהודה ועבר הירדן והגליל
עי' תפאר"י (כתובות פ"ג סי' לה) על דבר סדר זה.

פ"י סי' יא (בעני סי' ב) אבל ליקח בשר אצל הטבח הדרך לשלם מיד, כיומא (פו ע"א)

תמוהים הדברים, הא אדרבא משם מוכח דאין הדרך לשלם מיד, דהק' שם: ה"ד חילול השם, כגון אנא אי שקילנא בישראל מטבחא ולא יהיבנא דמי לאלתרי? אמר אביי ל"ש אלא באגרא דלא תבעי כו'. הרי חוינן דהדרך שלא לשלם מיד, אלא שיש מקומות שדרך המוכר לבוא אל בית הלוקח לתבוע, ויש מקומות שדרך הלוקח לבוא ולשלם.

פ"י מ"ז אם אין לו מזכה לו הוא

לכאורה יש לראות, הרי חוב הוא לו, שהרי עי"כ יוכל לכתוב פרחובל ויגבה ממנו וכו', א"כ דילמא אמר שאינו רוצה במתנתו ומתנה בע"כ אינה מתנה, עי' ב"ב (קלח ע"א ברש"ם ד"ה כאן בצוח). א"כ איך כותבין פרחובל ואח"כ גובה בו, ודילמא עובר א"לא יגוש"? ודחק לומר ששואלין אותו אח"כ אם כבר קדם לאמר כן שאינו רוצה במתנה שיזכה לו המלחה.

ובעיקר הזכוי צ"ע, דעד כאן לא אמרינן במתנה זכות הוא חכין לאדם שלא בפניו אע"ג דשונא מתנות יחי', היינו כמ"ש הרשב"א ז"ל (בחי' לקידושין, הובא בקצה"ח סי' קצה ס"ק ב), משום דמכ"מ כיון דנפשו של אדם מחמדתן קרי ל"י זכות; ואעפ"י שהוא מצד עצמו חוב, זכין לו שלא בפניו, עי"ש. אבל כאן, שהזכות שיזכו לו אין לו שום תועלת ותוספות כ"א העדר וגרעון, שעיי' יגבו ממנו מעות החוב, א"כ נשאר בכאן רק החוב של שונא מתנות, ומהיכי תיתי מיקרי זה זכות שיוכלו לזכות לו שלא בפניו?¹⁰

תרומות

פ"א מ"א רע"ב אשר תקחו מאתם - פרט לתורם שאינו שלו

עי' רש"י (חולק יב ע"א ד"ה תורם שלא מדעת אינה תרומה): "דשליחות דתרומה מגם

10. קושייתו ממזכה - דלמא לא בעי שיזכו לו, וא"כ אין לו קרקע וא"א לכתוב פרחובל - לענ"ד לא קשיא, משתי סיבות: (א) מדאורייתא בזה"ז משמט וחז"ל תקנו פרחובל (גיטין לו ע"א), הם אמרו והם אמרו. חזרי אין הפרחובל מועיל אלא בשביעית דרבנן. (ב) אין זו מתנה. שהרי קיבל הלואה, ומצד הדין צריך להחזירה, חיכו הקרקע מאפשר לו להחזירה. ובכך מתורצת אף שאלתנו השניה שנשאר כאן אך חוב של "שונא מתנות", מפני שבכך הוא זוכה בקיום מצוה של פריעת בע"ח.

אתם איתרבי – אתם גם אתם לרבות שלוחכם. ומיני' מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם, "עב"ל. ועי' קידושין (מא ע"ב). ועי' שבת (קנג ע"ב רשי' ד"ה ותורם שאינו שלו): "בלא רשות דכתיב תבואת זרעך וכו', בש"ס ירושלמי", עב"ל"ה. ועי' טורי אבן חגיגה (י ע"ב).

פ"א מ"ז חמשה לא יתרומו כו', האלם והשכור והערום והסומא ובעל קרי כו' יש להעיר על הסדר דהי' צריך לסדר תחלה "האלם" – שאינו יכול במציאות. "הערום ובעל קרי" שאינם יכולים מצד הדין. "השכור והסומא" מפני שאינם יכולים לברור היפה. ואולי י"ל דתחלה סדר להשמיענו רבותא בכל אחד: "האלם" – שאינו יכול לברך בזמן בלתי מוגבל, דאולי לא יתרפא. ואח"ז קתני "שכור" – אעפ"י שכשיעבור היום או יישן תעבור שכרותו, וגם בזה תרומתו תרומה (ולא הוי כמו דבר שיש לו מתירק, ד"ק). ואח"ז קתני "ערום" – אף שבידו לכסות תיכף ערותו, בכ"ז תרומתו תרומה.

פ"א מ"ז סי' לא מדיש בסאה שיש בה סימן כו' איכא למיחש לרואים עי' ר"ש כאן, כתב הטעם משום גזירה "דילמא אתי למתרם במידה". ונ"מ טובא בין שני הטעמים, עי' תוס' ע"ז (יב ע"א ד"ה כל). ועי' רמב"ם (פכ"ב מה' שבת ה"כ) ובמ"מ (שם). ודעת הר"ש נראה כתוס' דאין הלכה כרב, וי"ל¹¹.

פ"ב סי' א יפריש שלא מן המוקף אף דבאמת סגי אפי' בהפסק כלי עי' שו"ת רדב"ז (ח"ב סי' תשלא).

פ"ב מ"ב ואם תרם שוגג תרומתו תרומה עי' רע"ב. ונ"ל להוכיח מכאן דטבל היינו תרומה וחולין מעורבין זה עם זה. ולכן כיון שהגיע לעונת מעשרות וחל עלה שם תרומה אלא דמעורב עם החולין וא"צ אלא לברר התרומה מתוך החולין, לכן הויא תרומה מדאורייתא.

פ"ב מ"ב ברע"ב לא עשה ולא כלום, ואין הלכה כר"י עי' רדב"ז (בחי"א בלשונות הרמב"ם סי' ה).

פ"ב מ"ג המכשל בשבת כו'... מזיד לא יאכל עי' תוס' שבת (מג ע"א).

פ"ב מ"ד כל מקום שיש כהן תורם מן היפה וכל שאין כהן תורם מן המתקיים, ורי"א לעולם הוא תורם מן היפה פלוגתתם נראה בזה, דבתרומה יש שתי מצוות: (א) הפרשת התרומה. (ב) נתינתה

11. נראה דאין מכאן ראייה. דכיון דטעמיה דר"ש משום שמא יבוא לטעות בעצמו, לא צריך לטעמא לרואים. ועוד שבהגהות מימוניות (שבת שם אות ק) כתבו שהתוס' פסקו כרב.

לכהן. והנה ת"ק ס"ל דעיקר קפידת התורה הוא על הנאת הכהן, ור"י ס"ל דעיקר קפידת התורה הוא על עצם הפרשת התרומה.

פ"ד מ"ה עד שישיר שם חולין

עי' רע"ב. והלכה כר"ט ור"ע, כסתם משנה דחלה פ"א מ"ט.

פ"ד מ"ח סי' לז בועז אות ב כל כה"ג שאין מרבה בהיתר, רק שמשנהו ממה שהי' תחלה שרי, ונ"ל ראי' מלקמן פ"ה מ"ט דמותר לטחון כדי שיותירו ולא מחשב מבטל איסור לכתחלה

לענ"ד אין הנידון דומה לראי'. דהתם מותר משני טעמים: (א) להתוי"ט שם, משום שע"י הטחינה הוא רק גלוי מילתא בעלמא שההיתר הי' יותר ממה שחשבנו תחלה, ואין בזה משום מבטל. ובאמת כבר נתבטל, אלא שלא הי' ידוע לנו, ועתה ע"י הטחינה נודע לנו האמת. (ב) הפר"ח (שהביא מן המחבר ז"ל שם בסוף חידושי) כתב הטעם דמותר שם לטחון, היינו מפני שע"כ צריך לטחון החטים, והביטול ממילא בא. ולכן כשאינו מכוון לבטל מותר, דבכוונה תליא מילתא. משא"כ הכא הביטול הוא רק ע"י שאם ידרסם לא יהי' ניכר בין לבן לשחור, ויכנסו הכל בספק; א"כ הוא עושה הביטול עתה, דהדריסה אינה הכרחית א"כ כשדורס בשביל הביטול הוא, והו"ל מבטל איסור לכתחלה. ומתק דגיטין (נד ע"ב) "נפלו ונתפצעו במזיד אסור" אילה"ק דשם נמי אינו אלא משנהו ממה שהי' תחלה. דו"א, דהתם הוא עושה מעשה בהאיסור שמבטלו מחשיבותו, משא"כ הכא. ועי' תוי"ט כאן. ועי' שו"ת באר משה (הי"ד סי' כח). ועי' טוטו"ד (מה"ת בהשמטות סי' נג). ועי' ארעא דרבנן מערכת א' (סי' ט"ז) ובעפרא דארעא (שם). ועי' ת' רע"א (סי' עז). ועי' ר"ש (פ"ט דתרומות מ"ה). ועי' שו"ת דרכי מרדכי (סי' ז).

פ"ד מ"י סי' מזו כיון דתרומת פירות דרבנן

עי' רמב"ם (פ"ב דתרומות ה"א), וע"ע פ"א ממעשר (ה"ט וברדב"ז שם).

ומ"ש שם וז"ל: "ולפי"ז מה דאמרינן בתאנה (ביצה ג ע"ב) כ"ש הכא דאורייתא, עכצ"ל דר"ל דתרומה עיקרו קציעות דאורייתא, עכ"ל - תמוהים הדברים לענ"ד, דהא התם בביצה אדרבא איתא דתרומת קציעות דרבנן, ומש"כ שם "כש"כ הכא דאורייתא" זה קאי אביצה ספק טריפה, עי"ש ברש"י. וכנראה שגגה שיצאה מלפני השליט הוא. ועי' מעשרות (פ"ב מ"א), מש"כ רבינו ז"ל בעצמו להוכיח משם דתרומות תאנה דרבנן.

פ"ה מ"ז סי' כז מד' כלים לא נפסלה לאו מילתא דפסיקא היא, עי' מקואות (פ"ג מ"ד) דאם נתכוין לרבות אפי' קורטוב בכל השנה מצטרפין לג' לוגין.

(בחיידושים מיט על תוי"ט ד"ה כך, בביאור הירושלמי שם, עי' שו"ת דברי מרדכי סי' ז.)¹²

פ"ז מ"ה סי' טו אע"ג שאין בחולין רוב נגד הסאה ומשכחת לה, כגון שאינו יודע ודאי כמה הי' החולין אם סאה או סאתים. ועי' יו"ד (סי' קיא סעי' א וב) ובט"ז וש"ך.

פ"ח מ"א סי' ד (יבמות לז)
ט"ס וצ"ל לד¹³.

פ"ח מ"א סי' ה ור"י מכשיר בב"ג וב"ח דכתיב בך ה' חילו לשון חלל כו' בקידושין (סו ע"ב) איתא שתי ראיות: אמר רב יהודה אמר שמואל, דא"ק ודאמר קרא: והיתה לו ולזרעו אחריו בין זרע כשר לזרע פסול. אבהו דשמואל אמר מהכא: בך ד' חילו וגו', אפילו חולין שבו תרצה, עי"ש. והרמב"ם ז"ל (בפ"ו מה' ביאת מקדש הי"ג) הביא רק ראיתו של אבהו דשמואל, ואולי משום דגם הגמ' בפסחים (עב ע"ב) תפסה ראי' זו לבדה.

פ"ח מ"ד רע"ב ד"ה ושאר כל המשקין מותרין אלא שהדבש והציר והמורייס ושומין כתושים כל אלו הוזכרו בגמ' לאסור שהנחש שותה מהן עכ"ל והנה דבש וציר הוא בחולין (מט ע"ב). מורייס הוא שומן של דגים לקמן (פי"א מ"א). שומים כתושים בביצה (ז ע"ב)

ואולם ע"ד המורייס צ"ע. והנה בחולין (מט ע"ב) איתא: ציר וחומץ ושמן ודבש ומורייס אין בהם משום גילוי. ר"ש אומר אף הן יש בהן משום גילוי. ואר"ש אני ראיתי נחש ששתה ציר בצידן כו'. והנה הרמב"ם (פי"א מה' רוצח) לא זכר מורייס, וכן לא זכר גם שמן. ואולי י"ל דציר שאני, שהעיד עליו ר"ש שראהו שותה, וכן דבש שר"ש בן אלעזר קאי כוותי'. ועל הרב ז"ל קשה, ממ"נ: אי לא פסק בהרמב"ם, גם שמן וחומץ הי' לו להחמיר כר"ש במורייס, ואי לא הזכיר שמן כרמב"ם, למה הזכיר מורייס?

פ"ח מ"ה שיעור המים המגולין כו', ובקרקעות מ' סאה וכ' התפארי' בסי' כז וביותר ממ' סאה אין לחוש לגלוי, דס"ל דהקרקע מבטלת כח הארס, כשהמים מ' סאה

לשון זה קשה דיוק דרישא וסיפא אהדדי: דמדקאמר ברישא "וביותר ממ' סאה אין לחוש לגלוי" משמע הא מ' סאה חיישינן משום גלוי דעדיין לא נתבטל הארס. ומדקאמר בסיפא "דס"ל דהקרקע מבטלת כח הארס כשהמים מ' סאה" – ובאמת מסדר לשון המשנה נראה, דכמו "בכלים כל שהן" קאי איסורא, ה"נ "ובקרקעות מ' סאה" קאי איסורא. וכן ברמב"ם בפי' המשנה כתב "שעד מ' סאה אסורים, וביותר ממ' לא ניהוש", מבואר דעתו דעד ועד בכלל קאמר, והוא כפי' הר"ב ולא כפי' התו"ט. (ומשי"ב התו"ט "תדע דכל מקוה מגולה היא" לא הבינותי, אטומי מקוה לשת' קאי?)

ועי' בס' הון עשיר, כ' בשם הר"ב ז"ל היפך ממזה שהוא לפנינו. ועי' בר"ש שכתב להדיא דבמ' סאה לא נחוש לגלוי דכיון שהן כ"כ מרובין מתבטל כח הארס, עי"ש בפ"י הרא"ש ז"ל.

ונראה דהרמב"ם מפרש, דהא דקאמר ר"י "ובקרקעות מ' סאה" קאי איסורא, דכמו כלים בכל שהן אסור, ה"נ. והר"ש מפרש דזה קאי אדברי ת"ק, דקאמר עד שתאבד המרה ואז מותרין, וע"ז קאמר ר"י דבקרקעות השיעור מ' סאה, ואז מותרין, והיינו דבכלים קאמר דאינה בטלה כלל ובקרקעות במ' סאה בטלה.

פ"ט מ"ב א"כ לא ילקטו אלא טהורים

לכאורה מוכח דגם באיסור דרבנן שייך גזירה. דהא דגידולי תרומה תרומה הוא רק מדרבנן, והוא מ"ח דבר שגזרו דילמא משדי ל"י תרומה טמאה עד זמן הזרע ואתי לידי תקלה. ועי' מש"כ לעיל בקונטרס זה (דף כו אות יא).

פ"ט מ"ד והמדומע כו'... גידוליהן חולין

לכאורה משכחת לה גם במחצה על מחצה, כגון שאינו יודע כמה הי' חולין אם סאה או שתים, ובזה צ"ל גידולי מדומע כמדומע. עי' לעיל (פ"ז מ"ה).

פ"י מ"א הכבד אוסרת פי' הרע"ב כבד של טריפה כו'
עי' חולין (קי ע"ב).

פ"י מ"א סי' נא בועז דא"כ ה"ל ס' דרבנן ושרן

עי' ש"ך (י"ד סי' קי בכללי ס"ס אות כ) דבאיתחוק איסורא אף בדרבנן ספיקא לחומרא. וכאן הרי איתחוק איסור תרומה, וכש"כ שיש לו עיקר בדאורייתא.

פ"א מ"א ואין מפטמין את השמן עי' מש"כ לעיל (שביעית פ"ח מ"ב).

פ"א מ"א הרע"ב מפני שמשביחו ומתקיים יותר

עי' פי' הרמב"ם שהוא פירש שטעמו וריחו יהי' משובחים יותר והרב והתפא"י לא כתבו פי' זה. ואולי מפני שהוא מופרך מפ"ב (מ"י) שמשמע דאינו מבושל יפה ממבושל, וע"ש בר"ש.

פ"א סי' ח שאין רוב בנ"א כו'

בר"ש הביא ל' הירושלמי "שאין כל אדם" כו'. ונראה דמפרש "כל" היינו "רוב". ולכאורה י"ל דה"ק: שאין כל בני האדם שותים רק "רוב", ואינו מותר רק מה שהוא שוה לכל נפש ממש.

פ"א מ"ב ר"א מחייב קרן וחומש ור"י פוטר

עי' לעיל (פ"ז מ"א ופ"ז מ"א). ונראה דנ"מ ביניהם אי כהן יכול למחול: לר"א אינו יכול, ולר"י יכול¹⁴.

14. צ"ב, דהא אסור לזרים לכתחילה. ולפי מה שנאמר לעיל (פ"ז מ"א) מחילה מותרת אם מותר

פ"א מ"ב הרע"ב ד"ה סתוניות ענבים שאינם מתבשלים עד ימות הסתיו
עי' רש"י (חולין קכ ע"ב) שאין מתבשלים לעולם.

מעשרות

פ"א מ"ב סי' יד האוג - קאנעלקירשען עי' לעיל (פאה פ"א מ"ה).

פ"א מ"ב ברע"ב והאוג אילן שפירותיו אדומים עי' פאה (פ"א מ"ה).

פ"א מ"ב ברע"ב ד"ה משיטילו שאור משיפתחו כשאור.
ברמב"ם לא פי' כן אלא משיתנפח כלחם חמץ, ועי' ר"ש.

פ"א מ"ד בשקדים המרים עי' תפאר"י (סי' ט).

פ"א מ"ה סי' נג כבוש כו', קובע למעשר

זוהי דעת הראב"ד. אבל הרמב"ם לא חשב כבוש, עי' בנו"כ. ודע שעל פי זה אני תמה בפ"ד מה' מעשר (ה"ב) שכ': "יראה לי שאין לוקין כו', עד שיקבע בכניסתו לביתו כו', אבל אם נקבע בשאר הששה דברים שמנינו" כו'. והלא בכלל הששה היא ג"כ חצר שקובעת כבית (כמ"ש ה"ז), וא"כ לא נשארו אלא חמשה דברים.

פ"א מ"ה סי' נג מיהו כל ז' קביעות אלו מדרבנן כו'

יש להעיר ע"ד קביעות של "חצר" שעליו כ' הרמב"ם (מעשר פ"ד ה"ז): "כשם שבית קובע כך חצר קובעת" משמע דגם חצר קובעת מה"ת.

פ"ב מ"א סי' ב בועז אות א ומכאן מ' דתרומת תאנה מד"ס ודלא כרכ"מ פ"ב
דתרומה כו'

עי' במל"מ. ועי' פ"א מה' מעשר (ה"ט) וברדב"ז שם. ועי' שו"ת רדב"ז (ח"א סי' תקסג) שכ' דבו' מינים תרומה מדאורייתא, ובכללם איכא נמי תאנה ועי' לעיל במס' פאה (פ"א מ"ה) ובתפאר"י (שם).

פ"ב מ"ג סי' כ וקבלו במתנה פירות עי' לעיל סי' ב.

פ"ב מ"ו בעשרים תאנים אלו

ברמב"ם (פ"ה ממעשר ה"ג) אי' "בשני תאנים" כו'. ואפשר דהי' בב' וטעה המדפיס בחשבו שהוא בכ' ופירש והדפיס "בעשרים"¹⁵.

ברע"ב ד"ה בורר ואוכל כו' אבל אם תלש וצירף שתים חייב
עי' רמב"ם פ"ה מה' מעשר (ה"ג) "צירפם חייב", ובכ"מ (שם).

לזרים.

15. ג"ל דכוונתו להיפך: שהיה כתוב בכ' וטעה המדפיס וכתב בב' ואח"כ פתח: "בשני תאנים". וכן ברמב"ם הוצאת פרנקל כ': "בעשרים תאנים".

פ"ב סי' מא כמקח (כב"מ פ"ח א' ותוי"ט פ"ג מ"א) ובר"ש שם.

פ"ג סי' ד ששכרן להעבירן לקציעות עי' רמב"ם.

פ"ג מ"ד ופטורות מן המעשר אבל דמאי מעשרן, רמב"ם.

פ"ג סי' כה דאין מחזיקין איסור לומר שכבר נגמר למעשרות ונתחייב בלא"ה י"ל דהוא מטעם ס' דרבנן, דתרומת פירות דרבנן ולקולא. ועוד, ס"ס הוא: ס' אי נגמרה מלאכתו, ס' שמא מעושר. ואף דאינו מתהפך, כאן לא בעינן מתהפך, דתחלה צריך לדון אי נגמרה מלאכתו, וכמ"ש הש"ך (בסי' קי בכללי ס"ס אות טו) גבי ס' נכנס ארי, ס' מכותל נתחבה הצפורן, עי"ש. ונרויח בזה לפטור ממעשר גם לשיטות הסוברים דתרומת תאנים מדאורייתא, עי' מ"ש למעלה פ"ב מ"א, (שוב התבוננתי דכאן באמת מתהפך הוא). ועי' לעיל פ"א דמאי (מ"א).

פ"ג מ"ט דברי ר' שמעון ט"ס וצ"ל ר' טרפון¹³.

פ"ד סי' יב ובתבשיל קר מיירי

עי' הלאה (מ"ד) ובתפא"י (סי' ל) שכ' דגם בחמין שאין היד סולדת אינו נקבע.

מעשר שני

פ"א סי' ה דמתנה כמכר

דדוקא לענין שיהא כמקח שקובע למעשר הקילו במעשר פירות, עי"ש¹⁶.

פ"א סי' כא אפ"ה יש כח לעקור דבר כו' בשוא"ת
לא ידעתי מה ענין איסור קניית יין כו' במעות מע"ש לעקירת דבר מן התורה בשוא"ת. זה שייך רק היכא שיש מצוה מה"ת וחכמים עקרוה בשוא"ת שלא יבואו לידי עבירה בקו"ע. אבל הכא אין כאן שום מצוה אלא היתר שהתירה התורה לקנות יין כו' במעות מע"ש, וחכמים אסרו דבר המותר. ויותר יש לדמות זה למ"ש הט"ז (ביו"ד סי' קיז) דדבר המפורש בתורה להיתר אין כח ביד חכמים לאסור. ואולם י"ל דזהו מכח כש"ב: אם יש כח בידם לעקור מה שהוא מצוה, אינו דין שלא יעקרו מה שאינו מצוה כלל אלא רשות.

ובאמת בעיקר הדבר יש לעיין. דעד כאן לא מצינו שיש כח בידם לעקור אלא מחשש שמא יעבור איסור בקו"ע; אבל כשאין חשש לזה אנה מצינו שיש כח ביד חכמים לאסור דבר המפורש להיתר. ואולי יהי' מזה סתירה לדברי הט"ז הנ"ל. ועי' מש"כ בס"ד בחי' למגילה (ב ע"א).

16. כונתו שאף מקח קובע למעשר מתנה אינה קובעת וכפי שנאמר במסכת מעשרות (פ"ב מ"א ובתפא"י סי' ב).

פ"ב מ"א ברע"ב ד"ה אין מפטמין את השמן כו' ואזיל לאיבוד שהשרשים אינם נאכלין

א"נ דלא חזי השמן לאכילה כשהוא מפוטם, כ"כ לעיל (תרומות פ"א מ"א).

פ"ב מ"א ברע"ב ד"ה מפטם לעשותו יינומלין עי' תרומות (פ"א מ"א).

פ"ב מ"א בתפארי סי' ג עי' תרומות (פ"א סי' ו).

פ"ג מ"ז יחזור מע"ש שני שלהם עי' מש"כ לעיל (תרומות פ"ב מ"ב).

פ"ד מ"ג סי' טו דמעשר אסור ליתן במתנה עי' לעיל (פ"ג מ"ב סי' ג).

פ"ה מ"א סי' ח דהנוטל פירותיו גזלן הוא

ק"ק, דהא אפשר דפירי אחד אינו שו"פ וגזל ליבא, ומכ"מ בזית איבא לעבור באיסור.

פ"ה מ"א רע"ב ד"ה ולא שכחתי מלברכך לפי שמברכים להפריש תרומה

עי' שפתי חכמים על רש"י בחומש שם בשם הרא"ם ז"ל.

פ"ה מ"א בתפארי סי' סו והוא כל יום מיתה אפי' אחר קבורה, וה"ה יום מיתה ואינו יום קבורה

עי' ש"ך (סי' שמא א)¹⁷. ועי' חגיגה (פ"ג מ"ג בתפארי שם) ומש"כ שם על הגליון.

חלה

פ"א מ"ט סי' סז דמתוך שירא שיגעו זב"ז ויתטמא לא יקרבים יחד כו'

עי' תרומות (פ"ב מ"א בתפארי שם) ובמה שציינתי שם.

פ"א מ"ט בתפארי בסוף החידושים ובחלה כ' מראשית ולא כל ראשית

עי' בכורים (פ"ב מ"ד), הביא הרב גבי ביכורים כתב "מראשית" ומ"מ עושה כל שדהו ביכורים.

פ"ב סי' כח שאין נענשים כו'

עי' קידושין (פא ע"ב) "מי שנתכוון לאכול שומן כו', צריך מחילה" כו'. וי"ל שאני אי' דרבנן, עי' נתיבות המשפט (סי' רלד סק"ג). ועי' מש"ש לדון בדבריו ז"ל.

ערלה

פ"ב מ"א הערלה וכלאי הכרם כו', ומצטרפין זה עם זה

עי' שו"ת בנין ציון (החדשות סי' פג).

17. צ"ל סי' שמ"א ס"ק ב', וכתב שם שביום מיתה לאחר קבורה אינו אונן.

פ"ג מ"ז ר' שמעון אומר אף ככרות כו' ט"ס וצ"ל ר' עקיבא¹³.

ביכורים

פ"א מ"ב והגזולין

עי' תוס' (סוכה ל ע"א) דגזול (ביכורים) פסול בלא"ה משום מה"ב, וה"נ. ועי' תוי"ט¹⁸ (סוכה פ"ג מ"א), ועמש"כ בחי' לתרץ הסתירה מדף ט לדף ל¹⁹.

פ"א מ"ו הקונה שתי אילנות כו', מביא ואינו קורא עי' ב"ב (פא ע"ב).

פ"ב מ"א התרומה והבכורים כו'

לכאורה הרי כבר נזכר דין תרומה לעיל במס' חלה (פ"א מ"ט). וי"ל דמשום ביכורים נקט לה, דדינו שוה בהרבה דברים לתרומה, כדמפרש ואזיל.

פ"ב מ"ד ברע"ב ד"ה ועושה כו' מראשית כל

עי' לעיל חלה (פ"א מ"ט) בתפאר"י.

פ"ג מ"ג בתפא"י סי' כ דאין בעלי אומניות חייבים כו' עי' תוס' (קידושין לג ע"א).

פ"ג מ"ב ואשה בכתובתה כספר תורה

עי' הדרן לס' זרעים בקונטרס ההדרנים בס"ד.

18. דסבר דצריך פסוק לפסול דאורייתא, מפני שהפסול מטעם מצוה הבאה בעבירה הוא מדברי קבלה.

19. היינו מתוס' בדף ט' משמע שמצוה הבאה בעבירה פסולה מדרבנן, ואילו בדף ל' משמע שהוא מדאורייתא. ועי' משנה ראשונה כאן.